

PEDAGOGIKA

ILMIY-NAZARIY VA METODIK JURNAL

6/2023

Bosh muharrir:

Kirgizbayev Abdug'affor Karimjonovich

Maxmudov Abduxalim Xamidovich
(bosh muharrir o'rinbosari)

Tahrir hay'ati:

Djurayev Risbay Xaydarovich
Abdullayeva Shaxzoda
Bulatov Saidaxbor
Ibraimov Xolboy Ibragimovich
Kamilova Nodira
Karlibayeva Guljahan
Quronov Maxammadjon
Mamadaliyev Abdumajid
Medetova Raushan
Muslimov Narzulla
Murtozayeva Maxfuza
Safarova Roxat
Tojiboyeva Xilolaxon
Xakimova Muxabbat
Xodjayev Begzod

Muassis – Nizomiy nomidagi Toshkent

davlat pedagogika universiteti. Jurnalda pedagogika, psixologiya, o'qitishning metod va texnologiyalariga oid ilmiy-nazariy, ilmiy-metodik maqolalar o'zbek va rus tillarida chop etiladi.

Jurnalga Toshkent shahar Matbuot va axborot boshqarmasining 2014-yil 26-maydagi 02-004-sonli "Ommaviy axborot vositasi davlat ro'yxatidan o'tkazilganligi to'g'risida guvohnoma"si olingan va unga O'zbekiston Respublikasi Milliy kitob palatasining 2008-yil 30-iyundagi 511/S shartnomasi asosida Davriy nashrlarning Xalqaro standartlar (ISSN) – 2010-5320 raqami taqdim etilgan.

O'zbekiston Respublikasi Oliy attestatsiya Komissiyasi rayosatining 2013-yil 30-dekabr-dagi 201/3-sonli qarori bilan ro'yxatga olingan.

MAKTAB TA'LIMIDA PEDAGOGIK KONFLIKTLARNING TURLARI VA ULARNI BARTARAF ETISH

Umarova Zuxra Abduraxmanovna, *Chirchiq davlat pedagogika universiteti dotsenti, PhD*

Annotatsiya. Ushbu maqolada maktab ta'limida pedagogik konfliktlarning tarkibi va ularni bartaraf etish masalalari tahlil etilgan, o'rta ta'lim maktablarida pedagogik konfliktlarning makro (maktab miqyosida), mezo (sinflar miqyosida) va mikro (o'quvchilar guruhlar miqyosida) tarkiblarini rivojlantirish haqida fikr yuritilgan.

Tayanch so'zlar: o'quvchilar, maktab, ijtimoiy, maktab, ta'lim, konflikt, tarkib, xususiyat, yondashuv, metodika, bilim, ko'nikma, rivojlantirish.

ВИДЫ ПЕДАГОГИЧЕСКИХ КОНФЛИКТОВ В ШКОЛЬНОМ ОБРАЗОВАНИИ И ИХ ПРЕОДОЛЕНИЕ

Умарова Зухра Абдурахмановна, *доцент Чирчикского государственного педагогического университета, PhD*

Аннотация. В данной статье анализируется содержание педагогических конфликтов в школьном образовании и вопросы их преодоления, рассматривается развитие макро (в масштабе школы), мезо (в масштабе класса) и микро (в масштабе групп учащихся) содержания педагогических конфликтов в средних учебных заведениях.

Ключевые слова: учащиеся, школа, социальная, школа, образование, конфликт, содержание, характеристика, подход, методология, знания, навыки, развитие.

TYPES OF PEDAGOGICAL CONFLICTS IN SCHOOL EDUCATION AND THEIR OVERCOMING

Umarova Zuxra Abdurakhmanovna, *associate professor of Chirchik state pedagogical university, PhD*

Abstract. This article analyzes the content of pedagogical conflicts in school education and the issues of overcoming them, examines the development of macro (school-scale), meso (class-scale) and micro (on the scale of groups of students) content of pedagogical conflicts in secondary educational institutions.

Key words: students, school, social, school, education, conflict, content, characteristics, approach, methodology, knowledge, skills, development.

Kirish. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2022-yil 6-iyuldagi PF-165-son Farmoni bilan tasdiqlangan «2022-2026-yillarda O'zbekiston Respublikasining innovatsion rivojlanish Strategiyasi»da «aqli ta'lim»ni amalga oshirish vazifasi qo'yilgan [1]. Unga ko'ra, «ta'lim tizimida virtual reallikka asoslangan ilg'or vizualizatsiya texnologiyalari hamda masofaviy o'qitishning onlayn platformalari, ta'lim berishning yangi usul va vositalari» joriy etilishi kerak. Bu o'rinda vizualizatsiya, ya'ni texnik jihozlar imkoniyatlariga tayangan texnologiyalar asosida (ta'lim beruvchilar va ta'lim oluvchilarning virtual munosabatlariga binoan) ta'lim berish hamda masofaviy o'qitishning onlayn platformalarini kengaytirish vazifasi qo'yilmoqda.

Asosiy qism. Ta'lim jarayonida bo'ladigan bunday innovatsion o'zgarishlar o'qituvchilar va maktab jamoasining istalmagan holatlarga tayyor turishi taqoza etiladi. Shu jihatdan umumiy o'rta ta'lim maktablarida pedagogik konfliktlarning muayyan o'ziga xos xususi-

yatlarga ega bo'lgan turlari tarkib topishi idrok etiladi. Bizning yondashuvimizga ko'ra, virtual tarzda amalga oshiriladigan ta'lim jarayonida pedagogik konfliktlarning yangi ko'rinishlari va shakllarining tarkib topishi ehtimoli mavjud. «Aqlli ta'lim» shaklida ta'lim beruvchilar va ta'lim oluvchilarning ko'p hollarda virtual tarzda munosabatga kirishishi pedagogik konfliktlar turlarining tabiati o'zgarishiga olib keladi. Shu sababli bunday jarayonni tabiiy qabul qilib, oliy pedagogik ta'lim jarayonida bo'lajak o'qituvchilarning pedagogik konfliktlar bo'yicha nazariy bilim va amaliy ko'nikmalarini tarkib toptirish dolzarb hisoblanadi. Bu o'rinda e'tiboringizni umumiy o'rta ta'lim maktablarida uchraydigan pedagogik konfliktlarning eng asosiy turlari tahliliga tortamiz.

1) Ta'limiy pedagogik konfliktlar. Umumiy o'rta ta'lim maktablarida uchraydigan pedagogik konfliktlar tipologiyasida uning turlarini aniqlab olish muhim o'rin tutadi. Bizning tahlillarimiz va o'rganishlarimiz shuni ko'rsatdiki, bugungi kunda mamlakatimiz umumiy o'rta ta'lim maktablarida pedagogik konfliktlarning quyidagi ta'limiy turlari muntazamlik tamoyili asosida ko'p uchraydi: bilimlarni o'zlashtirish jarayonida o'qituvchi va o'quvchilar o'rtasida uchraydigan pedagogik konfliktlar (mikro daraja); o'quvchilar davomati bo'yicha sinf rahbarlari va o'qituvchilar o'rtasida uchraydigan pedagogik konfliktlar (mezo daraja); o'quvchilarning faoliyati bo'yicha o'qituvchilar va maktab rahbariyati o'rtasida uchraydigan pedagogik konfliktlar (makro daraja).

Bilimlarni o'zlashtirish jarayonida o'qituvchi va o'quvchilar o'rtasida yuzaga keladigan pedagogik konfliktlar mikro darajaga mansub bo'lib, ularga muntazamlik va davomiylik xos xususiyat hisoblanadi [2]. Bunda o'qituvchilar o'quvchilarning bilimlarni to'liq o'zlashtirishini ilk rejaga qo'yadi, o'quvchilar esa, o'zlashtirish jarayonida ba'zan murakkabliklarga duch keladi. Buning natijasida o'qituvchilar va o'quvchilar o'rtasida vaqtinchalik o'zaro tushunmovchiliklar hamda kelishmovchiliklar yuzaga keladi. Kuzatishlar shuni ko'rsatadiki, bilimlarni o'zlashtirish jarayonida yuzaga keladigan pedagogik konfliktlarga ko'p hollarda o'quvchilarning o'quv materiallari mazmunini tushunmasligi asosiy konfliktogen hisoblanadi. Shu sababli bunday vaziyatda o'quvchilarning bilimlarni o'zlashtirish jarayonida duch keladigan qiyinchiliklarini aniqlab olish, ularning o'zlashtirishini yengillashtiruvchi metodlarga tayanish maqsadga muvofiq bo'ladi. Biroq, umumiy o'rta ta'lim maktablarida o'qituvchilarning ko'p hollarda o'zlarini haq deb bilishlari o'zlashtirish jarayonini murakkablashtiradi. Aksincha, o'zlashtirish jarayonida murakkablikga duch kelgan o'quvchilar bilan individual ishlash taqozo etiladi. Chunki o'zlashtirish jarayonida o'qituvchi va o'quvchilar o'rtasida yuzaga keladigan pedagogik konflikt turi salbiy xususiyatlarga boyligi bilan ajralib turadi. Bunday xususiyatlarning eng asosiysi o'quvchilarning bilim olishga bo'lgan qiziqishini susaytirishidir. Bunda o'qituvchi bilan istalmagan kelishmovchilikga bormaslik uchun o'quvchilar munosabatga kirishmay qo'yadi va natijada o'quvchilarning o'zlashtirish jarayoni kutilgan darajada bo'lmaydi. O'qituvchilar ko'p hollarda o'zlashtirish jarayonida o'quvchilarning fikrlari bilan ustuvor darajada hisoblashishi, o'zlarini neytral tutishi va o'quvchilarni to'g'ri yo'naltirishga amal qilishi kerak. Shu sababli bugungi kunda umumiy o'rta ta'lim maktablarida o'qitishning avtoritar usulidan voz kechish va demokratik usuliga amal qilishga o'rganish muhim pedagogik muammolardan hisoblanadi. Bizning yondashuvimizga ko'ra, o'zlashtirish jarayonida yuzaga keladigan pedagogik konfliktlar uchun aynan avtoritar o'qitish usuliga amal qiladigan o'qituvchilar konfliktogen vazifasini bajaradi. Negaki, o'quvchi bilimlarni o'zlashtirish jarayonida murakkablikga duch kelsa yoki bunda o'qituvchi bilan o'zaro anglashmovchilikga borsa aynan o'qitishning avtoritar usuli sabab bo'ladi. Innovatsion jamiyat sharoitida o'qitishning demokratik yoki pragmatik usullariga tayanish o'zlashtirish jarayonini kuchaytiradi va istalmagan pedagogik konfliktlarning tarkib topishini oldini oladi. Buning natijasida muayyan sinfda o'zlashtirish darajasini talablar asosida yuksaltirib borish imkoniyatlariga ega bo'linadi. Xorijlik pedagog olimlardan Yu.Zaprudskiy o'zlashtirish jarayonining obyektiv va subyektiv jihatlariga e'tibor berishni tavsiya etadi [3]. Bunda obyektiv jarayonni o'zlashtirish bo'yicha mavjud shart-sharoitlarni va subyektiv jarayonni esa, o'qituvchi hamda o'quvchilarning o'zaro munosabatini anglatadi. Shu jihatdan o'zlashtirish jarayonida yuzaga keladigan pedagogik konfliktlarni aniqlash hamda bartaraf etishda ularning yuzaga kelishidagi obyektiv va subyektiv omillarga e'tibor berish maqsadga muvofiq bo'ladi.

Umumiy o'rta ta'lim maktablarida uchraydigan pedagogik konfliktlar turlarida o'quvchilarning davomati bo'yicha sinf rahbari va o'quvchilar o'rtasida yuzaga keladigan pedagogik konfliktlar mezo darajada bo'lib, ko'p hollarda ularga o'quvchilar hamda ota-onalar konfliktogen hisoblanadi. Shu sababli mazkur masalaga amaliy yondashish taqozo etiladi. Chunki ota-onalar ko'p hollarda o'quvchilarning davomatini kutilgan darajada nazoratga olmaydi yoki o'z farzandlarining tarafdori bo'ladilar. Natijada, o'quvchilarning davomati sustlashadi yoki ba'zi sinflarda esa, davomatning pastligi o'quvchilarning bilim va tarbiya olishi jarayoniga salbiy ta'sir ko'rsatadi. Natijada, sinf rahbarlari o'quvchilar bilan istalmagan konfliktga kirishadi. Buning uchun o'ziga xos yondashuv asosida yuzaga kelgan pedagogik konfliktlarni bartaraf etish kerak bo'ladi. Bizning yondashuvimizga ko'ra, bunda sinf rahbarlarining bevosita oila a'zolari bilan ishlashi kutilgan samarani beradi. Chunki oilalarda muayyan kishining (ota-ona, aka yoki opaning) ta'siri yuqori bo'ladi va mana shunday ta'sirga ega kishi bilan ishlash o'quvchilarning davomatini kutilgan darajada ta'minlash imkoniyatlariga ega bo'linadi. Bunda asosiy murakkablik shundaki, noto'liq oilalar bilan ishlash nisbatan murakkab kechadi va bunga noto'liq oilada voyaga yetayotgan o'quvchilarning erkalik xususiyatiga ega bo'lishi sabab bo'ladi. Shu sababli sinf rahbarlari oilalar bilan ishlashda individual metodlar bilan ishlashi taqozo etiladi. Bundan tashqari, o'quvchilarning istalmagan darajada va sababsiz dars qoldirishlari natijasida yuzaga keladigan davomat masalasi o'qituvchilar va sinf rahbarlari o'rtasida mezo darajadagi pedagogik konfliktlarning paydo bo'lishiga sabab bo'ladi. Keyinga paytlarda umumiy o'rta ta'lim maktablarida o'quvchilar davomati bo'yicha deyarli har kuni pedagogik konfliktlarning namoyon bo'lishi kuzatiladi. Shu sababli o'quvchilarning davomatini ijobiy hal qilish uchun bizningcha, quyidagilarga amal qilish maqsadga muvofiq bo'ladi: a) darslarni zamonaviy texnologiyalarga tayangan holda qiziqarli o'tish; b) darslarni tashkil etishda o'quvchilarning fikr-mulohazalari va tashabbuslarini hisobga olish; v) o'qituvchilarning o'qitish metodikasi va kasbiy malakasini yangilab borish. Bunday yondashuv davomat masalasida kelib chiqadigan pedagogik konfliktlarning turlarini oldini olishda muhim o'rin tutadi. Chunki davomatning yuqoriligi yoki pastligi, avvalo, o'qituvchilarning o'qitish metodikasiga bog'liq.

Ta'limiy konfliktlarda yana biri o'quvchilar faoliyati bo'yicha o'qituvchilar va maktab rahbariyati o'rtasida kechadigan turidir, u pedagogik konfliktlarning mikro darajasiga kiradi. Unga ko'ra, o'quvchilar yoshlik xususiyatlariga binoan dars jarayonida yoki maktabdagi faoliyatida sho'xlik, erkinlik va shovqin-suron ko'tarish kabilarga rioya qilishadi. Natijada, maktab rahbariyati bu borada o'qituvchilarga e'tiroz bildiradi va uning natijasida muayyan konfliktlar paydo bo'ladi. Mazkur konfliktlar makro darajada bo'lib, ular ba'zan maktab Pedagogik kengashida ham muhokama qilinadi. Shu jihatdan quyidagilar tavsiya etiladi: a) o'quvchilarning yoshlik xususiyatlarini hisobga olgan holda ularning xatti-harakatlarini tabiiy qabul qilish; b) o'quvchilar bilan oqilona munosabatda bo'lish; v) maktab ta'lim muhitini qiziqarli tashkil etish. Bunday yondashuv o'qituvchilar va maktab rahbariyati o'rtasida yuzaga keladigan pedagogik konfliktlar turlarini yumshatadi. Shu sababli bizning yondashuvimizga ko'ra, bevosita o'quvchilar bilan ishlash bu borada samarali hisoblanadi.

1. Tarbiyaviy pedagogik konfliktlar. Umumiy o'rta ta'lim maktablarida tarbiyaviy pedagogik konfliktlar turlari ham namoyon bo'ladi. Chunki tarbiya – bu tadrifiy rivojlanib boradigan jarayondir. Shu jihatdan bugungi kunda umumiy o'rta ta'lim maktablarida amalga oshirilayotgan tarbiya jarayoni O'zbekiston Respublikasi Prezidentining «Eng katta meros – bu yaxshi tarbiyadir» g'oyasi asosida amalga oshirilmoqda [4]. Shu jihatdan, pedagogik konfliktlar turlari yaxshi tarbiyani amalga oshirish jarayoniga salbiy ta'sir ko'rsatuvchi hodisa hisoblanadi.

Kuzatishlar va tahlillar shuni ko'rsatadiki, umumiy o'rta ta'lim maktablarida quyidagi tarbiyaviy konfliktlar ko'proq uchraydi: a) tartib-intizom bo'yicha o'quvchilar va o'qituvchilar o'rtasidagi pedagogik konfliktlar (mikro darajada); b) fazilatlarini o'zlashtirish bo'yicha sinf rahbarlari va o'quvchilar o'rtasidagi pedagogik konfliktlar (mezo darajada); v) axloqiy faoliyat bo'yicha o'qituvchilar va maktab rahbariyati o'rtasidagi pedagogik konfliktlar (makro darajada).

Umumiy o'rta ta'lim maktablarida makro darajada uchraydigan o'quvchilar va o'qituvchilar o'rtasidagi pedagogik konfliktlarning tartib-intizom bo'yicha turlari o'tkinchi hodisalardan hisoblanadi. Chunki o'quvchilar rivojlanish bosqichida bo'lganligi uchun ba'zida beixtiyor ravishda tartib-intizomga rioya qilmaydilar. Buning natijasida o'qituvchilarning e'tiroziga duch kelinadi. Bu hol dinamik xarakterda bo'lib, deyarli har kuni uchraydi. Bizning yondashuvimizga ko'ra, bu pedagogik konflikt turlarini yumshatish yo'lidan borish maqsadga muvofiq bo'ladi. Buning uchun pedagogik jazo emas, aksincha, o'ziga xos amaliy vositalardan foydalanish kutilgan samarani beradi. Misol uchun, sho'x va serharakat o'quvchilar bilan individual ishlash hamda ularning qiziqishini hisobga olish talab darajasidagi tartib-intizomni ta'minlashga asos bo'ladi. Shu jihatdan umumiy o'rta ta'lim maktabi tartib-intizomiga nisbatan dogmatik munosabatda bo'lmaslik lozim. Aksincha, demokratik yondashuvlar asosidagi tartib-intizomni joriy etish pedagogik konfliktologiya nuqtai nazaridan maqsadga muvofiq hisoblanadi.

Umumiy o'rta ta'lim maktablarida ijtimoiy va insoniy fazilatlarni o'quvchilar tomonidan o'zlashtirilishi asosiy vazifalardan biridir. Sinf rahbarlari o'z sinfining o'quvchilarini fazilatlari voyaga yetkazish tartiblarini amalga oshiradi, o'quvchilar esa, yoshlik xususiyatlariga mos ravishda ba'zan fazilatlarni o'zlashtirish jarayonida passiv ishtirok etadi. Natijada, fazilatlari bo'yicha mezo darajadagi sinf rahbarlari va o'quvchilar o'rtasida pedagogik konflikt yuzaga keladi. Ko'p hollarda o'quvchilarning yolg'on gapirmaslik, haqqo'ylik, mardlik, mehribonlik, jamoaparvarlik kabi fazilatlarni o'zlashtirishini sinf rahbarlari qat'iyat bilan talab qilishadi. Ammo, fazilatlarni o'zlashtirish jarayonida tabiiy metodlarga asoslanish kutilgan samarani beradi. Unga ko'ra, ibrat ko'rsatish, namuna bo'lish kabi metodlar nafaqat pedagogik konfliktlarning oldini oladi, balki o'quvchilarning axloqiy fazilatlari tabiiy o'zlashtirish jarayonini ham tarkib toptiradi. Shu ma'noda bu masalada sinf rahbarlarining demokratik metodlarga ega bo'lishi maqsadga muvofiq bo'ladi.

Bugungi kunda o'quvchilarning axloqiy faoliyati muhim masalalardan biridir. Unga ko'ra, o'quvchilar har bir xatti-harakatlarida axloq qoidalariga rioya qilishi va bu boradagi ko'nikmalarini rivojlantirib borishi kerak. Shu jihatdan mazkur masalada ba'zan o'zaro tushunmovchiliklar natijasida o'qituvchilar va maktab rahbariyati o'rtasida makro darajadagi pedagogik konfliktlar yuzaga keladi. Bunda maktab rahbariyati o'qituvchilardan o'quvchilarning talab darajasidagi axloqiy faoliyat yuritishini talab qiladi va, o'z navbatida, o'qituvchilar o'z o'quvchilarining bunday talablarga rioya qilayotganligini ta'kidlashadi. Shu sababli bunday holatda yuzaga keladigan pedagogik konfliktlarda o'qituvchilarning murosala metodiga amal qilishim va maktab rahbariyati esa, o'z vakolati doirasida harakat qilishi maqsadga muvofiq bo'ladi. Bunda maktab rahbariyatining qat'iy usullarga tayanishi pedagogik konfliktlarni kuchaytirishga xizmat qilishini eslatib o'tish joiz.

E'tibor berilsa, umumiy o'rta ta'lim maktablarida uchraydigan tarbiyaviy xarakterdagi pedagogik konfliktlar o'quvchilar, o'qituvchilar va maktab rahbariyati ishtirokida tarkib topadi. Shu sababli mazkur masalada ongillik, tushunuvchanlik, insonparvarlik kabi tamoyillar asosida yondashish pedagogik konfliktlar nazariyasi va metodikasi nuqtai nazaridan to'g'ri hisoblanadi.

2. Virtual pedagogik konfliktlar ko'p hollarda tashqi omillar va ta'sir kuchi asosida yuzaga keladi. Shu sababli mazkur pedagogik konfliktlar turlari alohida o'rganishni taqozo etadi. Bizning yondashuvimizga ko'ra, virtual pedagogik konfliktlarning asosiy turlarini quyidagilar tashkil etadi: a) o'quvchilarning sababsiz dars mashg'ulotlariga qatnashmasligi bo'yicha o'qituvchilar va o'quvchilar o'rtasidagi pedagogik konfliktlar (mikro darajada); b) virtual o'qitish masalalari bo'yicha sinf rahbarlari va o'qituvchilar o'rtasidagi pedagogik konfliktlar (mezo darajada); v) o'quvchilarning bilim va tarbiyalanganlik darajasini virtual baholash bo'yicha o'qituvchilar va maktab rahbariyati o'rtasidagi pedagogik konfliktlar (makro darajada).

Ijtimoiy muhit va turli sabablarga ko'ra keyingi yillarda mamlakatimizda virtual ta'limning turli shakllari amalga kiritildi. Buning natijasida o'qitish tizimi, nazariyasi va metodikasida o'zgarishlar ro'y berdi. Shu jihatdan virtual o'qitish jarayonida o'quvchilarning sababsiz darsga qatnashmasligi bo'yicha pedagogik konfliktlarning yangi turi o'qituvchilar va o'quvchilar o'rtasidagi anglashilmovchiliklar mikro darajada tarkib topib bormoqda. Kezi kelganda ta'kidlash lozimki, onlayn yoki masofaviy shaklda amalga oshiriladigan

virtual ta'lim jarayoniga o'quvchilarning nega faol qatnashmasligi masalasi o'rganilishi maqsadga muvofiq bo'ladi. Shuningdek, bu masalada o'quvchilar virtual ta'lim asosdagi bilim va ko'nikmalarni kutilgan darajada o'zlashtirayotimi, mazmunidagi muammoni ham o'rganish taqozo etiladi. Bunday o'rganish natijasida o'quvchi va o'qituvchi o'rtasida yuzaga keladigan pedagogik konfliktlarni bartaraf etish imkoniyatiga ega bo'linadi. Bizning tahlilimizga ko'ra, eng avvalo, virtual ta'limning qiziqarli, jihozli va qisqa muddatli xususiyatlarga asosan tashkil etish o'quvchilarning faolligiga asos bo'ladi. Shu jihatdan virtual ta'limda matnни tushuntirish uchun oz muddat, mustaqil topshiriqlar uchun esa, nisbatan ko'proq vaqt ajratilishi maqsadga muvofiq bo'ladi. Bu o'rinda eng asosiy masala virtual dars mashg'ulotlarining qiziqarli bo'lishi bilan bog'liqdir.

Umumiy o'rta ta'lim maktablarida virtual ta'limni amalga oshirish bo'yicha sinf rahbarlari va o'qituvchilar o'rtasida mezo darajada pedagogik konfliktlar yuzaga keladi. Bunda sinf rahbarlari virtual mashg'ulotlarning o'z vaqtida faollik bilan o'tkazilishini nazorat qilishadi va o'qituvchilar esa, aynan shunday faoliyat ko'rsatayotganligini ta'kidlashadi. Shu sababli bu jarayonda yuzaga keladigan pedagogik konfliktlarning oldini olish yoki ularni bartaraf etish uchun amalga oshirilayotgan virtual mashg'ulotlarni yagonalashtirilgan raqamli texnologiya asosida nazorat qilib borish maqsadga muvofiq bo'ladi. Buning uchun barcha umumiy o'rta ta'lim maktablarimizda texnik sharoitlar mavjud. Shu jihatdan o'qituvchilarning dars mashg'ulotlarini markazlashgan va yagonalashtirilgan texnologiya asosida nazorat qilib borish bu boradagi istalmagan pedagogik konfliktlarning oldini oladi.

Hozirgi kunda umumiy o'rta ta'lim maktablarida makro darajadagi o'quvchilarning bilim va tarbiyalanganlik darajasini virtual baholash bo'yicha o'qituvchilar va maktab rahbariyati o'rtasida pedagogik konfliktlar yuzaga kelmoqda. Unga ko'ra, maktab rahbariyati o'quvchilarning bilim va tarbiyalanganlik darajasini oqilona baholashni talab qiladi, o'qituvchilar esa, o'quvchilarning o'zlashtirganlik darajasiga qarab virtual baholashni ma'qul ko'rishadi. Buning natijasida o'qituvchilar va maktab rahbariyati o'rtasida muddatli xususiyatga ega bo'lgan pedagogik konfliktlar yuzaga keladi. Bizning yondashuvimizga ko'ra, o'quvchilarning o'zlashtirganlik va tarbiyalanganlik darajasini virtual baholashda ularning faolligi asos qilib olinishi maqsadga muvofiq bo'ladi. Misol uchun, o'quvchilar virtual tarzda berilgan topshiriqlarni to'liq bajarsa, ular ta'limiy va tarbiyaviy faol ekanligi namoyon bo'ladi hamda ushbu tamoyilga asosan yuqori darajada baholash mumkin bo'ladi. Umuman, bugungi kunda umumiy o'rta ta'lim maktablarida onlayn yoki masofaviy ta'lim shakllarida amalga oshiriladigan virtual ta'lim asoslari, talablari va uni baholash tamoyillari ishlab chiqilib, amalga kiritilishi dolzarb bo'lib turibdi.

Xulosa. Shunday qilib, umumiy o'rta ta'lim maktablarida pedagogik konfliktlarning ta'limiy, tarbiyaviy va virtual turlari uchraydi. Mazkur pedagogik konfliktlar turlarini vaqtida aniqlab borish, tartibga solish va ularni bartaraf etish asoslarini ishlab chiqish maqsadga muvofiq hisoblanadi.

Adabiyotlar:

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2022-yil 11-maydagi PF-134-son Farmoni bilan tasdiqlangan «2022-2026-yillarda xalq ta'limini rivojlantirish bo'yicha Milliy dastur»: www.google.uz.

2. Ахмедова М.Т. Педагогик конфликтология. - Т., 2020.

3. Эрназарова Г.О., Исламова М.Ш. Педагогик конфликтология. - Т., 2021.

4. Зоркин Д.П. Основы конфликтологии. - Ростов-на-Дону, 1998.

5. Анцупов А.Я., Шипилов А.И. Конфликтология. - М., 2000.

6. Гаврилюк Н.П., Зыкова Н.А. Педагогическая конфликтология. - Нижневартовск, 2020.

7. Ҳасанбоев Ж. ва бошқ. Педагогика фанидан изоҳли луғат. - Т., 2009.

8. Jabbrova O., Umarova Z., Babaxodjayeva L. Boshlang'ich ta'lim pedagogikasi, innovatsiya va integratsiyasi. - T.: Malik Prin Ko, 2021.

9. Jabbrova O., Umarova Z. Boshlang'ich ta'limda «Tarbiya» fanini o'qitish metodikasi. - T.: Zebo Print, 2022.

PEDAGOGIKA VA PSIXOLOGIYA, PEDAGOGIK INNOVATIKA

Камилова Н.Г., Хасанбекова А.

Ценностно-нормативная система подростков – детерминанта девиантного поведения.....3

Камилова Н.Г., Анварова Н.

Психологические детерминанты буллинг-поведения среди младших школьников и подростков.....8

Aripov Sh.O.

Umumiy o'rta ta'lim maktablarida o'g'il bolalarni oilaviy munosabatlarga tayyorlash metodlari.....13

Xusanov F.O.

Pedagogik faoliyatlarda ta'lim texnologiyalarini qo'llashning o'ziga xosligi.....18

Ким И.Н.

Возможности и проблемы использования цифровых технологий в дошкольном образовании.....23

Nurmatova I.T.

Maktangacha katta yoshdagi bolalarda ijodiy faollikni shakllantirishda musiqiy teatr faoliyatlarining roli.....25

Гафурова Н.М.

Различные модели темперамента: особенности и сходства.....29

Matupayeva Sh.Z.

Inklyziv ta'lim sharoitida boshlang'ich ta'limda fanlarini o'qitishning didaktik imkoniyatlari.....34

Qaraxnova L.M.

Ta'lim jarayonida o'quvchilarda tadqiqotchilik kompetentligini rivojlantirishda xalqaro baholash tadqiqotlari dasturidan foydalanishning samaradorligi.....38

Vaxobov A.A.

Bo'lajak chaqiruvga qadar boshlang'ich tayyorgarlik o'qituvchisining harbiy pedagogik madaniyatini shakllanishi va rivojlanishi.....43

Kuchkinov A.Yu.

Boshlang'ich ta'lim yo'nalishi talabalarida ta'lim asosida ekopedagogik kompetentligini rivojlantirish modeli.....49

Оразбаева Г.Ж.

Проблемы самоактуализации подростков в современном обществе.....53

Менгаров Х.Э.

О методических аспектах понятия «предельного перехода».....57

Odilbekov M.M.

Xususiy ta'lim muassasalari talabalarida kasbiy qiziqishlarni rivojlantirishning psixologik xususiyatlari.....62

Соатова Ш.А.

Развитие лидерства через активное участие студентов в общественной жизни университета.....67

Jabbarova O.M.

Boshlang'ich ta'limda innovatsion texnologiyalarni joriy etish asoslari.....71

Ochilov F.I.

Umumiy o'rta ta'lim maktablari o'quvchilarida rivojlantiriladigan tabiiy-ilmiy tafakkur mazmuni.....74

Shoyimova Sh.S.

Kasbiy so'nish shifokor-pedagog shaxsining ijtimoiy-psixologik muammolaridan bir sifatida.....79

Sangindikova N.J.

Iroda sifatini eksperimental o'rganish.....82

Yusupova K.N.

Dars jarayonida kreativ ta'lim muhitini tashkil etishning ahamiyati.....86

Камилова А.Б.

Педагогические аспекты формирования регулятивных действий у учащихся начальных классов.....90

Mirzaev A.M.

Harbiylashtirilgan ta'lim muassasalarida kursantlar belbog'li kurash bo'yicha tayyorgarlikni oshirishning innovatsion usullarini o'rganish imkoniyatlari.....94

Наримбетова З.А.

Общие вопросы методики обучения решению задач в начальных классах.....98

Jabbarov Z.R.

Harbiy ta'limda inovatsion texnologiyalarni joriy etish va ta'lim sifatini takomillashtirish.....102

Umarova Z.A.

Maktab ta'limida pedagogik konfliktlarning turlari va ularni bartaraf etish.....108

Tilavova S.B.

Bo'lajak boshlang'ich ta'lim o'qituvchilarning ekologik kompetentligini takomillashtirishda Steam yodashuv.....113

Капалыгина И.И., Шестирева Н.Г.

Педагогические условия формирования асертивных свойств личности в социальной сети.....117

Hasanov T.A.

Ijtimoiy va huquqiy xatar guruhiga kiruvchi yoshlarni ijtimoiy himoya qilish yo'nalishlari.....121

Yakubova S.K.

Yengil dizartriya bolalarda monologik nutqini rivojlantirish.....127

Turakulov B.N.

Bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarning ekopsixologik kompetentligini takomillashtirish muhim pedagogik muammo sifatida.....131

Xusnetdinov U.I.

Qoraqalpog'iston Respublikasi talaba yoshlarida ekologik madaniytni shakllantirish.....136

Karimjonov A.

Boshlang'ich sinf o'qituvchilarini innovatsion pedagogik tajriba faoliyatini o'rganish.....141

Nurgizarova Z.B.

Pedagogik ta'limda psixologik tasvirini ochib berish mahorati.....145

Jabborova O.M., Sapparbaeva D.

Boshlang'ich sinf o'quvchilarining jamoa bo'lib ishlash ko'nikmasini shakllantirish metodikasi.....148

Musurmonova M., Kumush Z.N.

Boshlang'ich sinflarda matematika o'qitishda foydalanadigan o'quv vositalari.....153

Tashpulatova D.M.

Maktab ta'limida gumanitar fanlarni integratsion o'qitish metodikasi.....156

Sultonova A.M.

Malaka oshirish tinglovchilari uchun fanlarda integratsiyalashgan ta'lim.....160

Kalimbetov B.I.

Talabalarni mehnatsevarlikka tarbiyalashning pedagogik texnologiyalarini takomillashtirish.....163

Mamatova A.M.

Boshlang'ich sinf o'quvchilarining axloqiy madaniyati tarkibi.....167